

TOLERANČNÍ MODLITEBNY

Zvláštním historickým souborem kulturních památek reformace jsou v České republice toleranční modlitebny. Připomínají spíše lidovou architekturu a vypovídají jak o obsahové jednotě těchto staveb, tak zčásti i o odlišnostech jednotlivých regionů. Vznikly po vyhlášení Tolerančního patentu císaře Josefa II. v roce 1781. Předtím byli evangelici postaveni mimo zákon a mohli se shromažďovat pouze tajně v lesích, skalních jeskyních, ve zříceninách hradů či na samotách, nejčastěji ve mlýnech či podobných skrytých místech.

Od roku 1781 bylo dvěma evangelickým církvím (luterské a helvetské-reformované) umožněno trpění a bylo jim dovoleno postavit si vlastní modlitebny. Ty ovšem podléhaly mnohým omezením. Nesměly ničím připomínat kostel, proto nemohly mít věž ani zvony, vchod musel být odvrácený od středu obce, obdélná okna byla bez oblouků. Toleranční modlitebny, ať dřevěné či zděné, byly takto stavěny až do roku 1861. Význačnější soubory těchto staveb se zachovaly na Českomoravské vysočině, odkud pocházejí fotografie v tomto letáku, v Polábí a na Valašsku, vyskytují se však porůznu na celém území bývalé habsburské monarchie.

Mnohé modlitebny byly po roce 1861 opatřeny přistavěnou věží, na níž byl zavěšen zvon, případně zvony. Věže byly přistavovány k modlitebnám buď na širší straně, takže celek vypovídá zcela jednoznačně a přehledně o původní stavbě, nebo na užší straně. Potom lze rozeznat dvojitý způsob: buď byla věž k modlitebně pouze přistavěna, stejně jako v předcházejícím případě, nebo byla původní stavba prodloužena novým průčelím, do něhož byla začleněna jako nedílná součást i věž. Za těchto okolností došlo zpravidla i ke zvýšení krovu. Fotografie staveb v oblasti Českomoravské vysočiny přináší ukázky všech uvedených typů.

Interiér původních helvetských (reformovaných) tolerančních modliteben vyjadřoval zpravidla zřetelně obsahové priority tohoto prostoru. Centrální místo na delší straně obdélníku proti vstupu náleželo kazatelně a stolu Páně. Lavice obklopovaly tento prostor ze tří stran v náznaku kruhu. Toto uspořádání je dodnes k vidění v Daňkovicích, Jimramově, Prosetíně, Veselí a v Moravci. Luterské modlitebny zachovávaly v průčelí oltář.

V podstatě jedinou, ale typickou střízlivou výzdobou modliteben byly nápisy biblických veršů na nejrůznějších místech interiéru (nejčastěji na stěnách, kruchtách a mobiliáři) a také na fasádě, zpravidla nad vstupem. Bývaly voleny velmi pečlivě, nikoliv nahodile, aby se jednotlivé výpovědi navzájem doplňovaly.

JIMRAMOV



DANKOVICE

Česká reformace, o sto let starší než reformace světová reprezentovaná Martinem Lutherem a Jeanem Calvinem, je spojena s mistrem Janem Husem, později s husitstvím, s církví podobají (utravistickou) a s Jednotou bratrskou. Představitelé církví české reformace se pokoušeli legalizovat své postavení, což se jim podařilo r. 1609 díky Rudolfovu Majestátu, prvnímu evropskému zákonu zaručujícímu svobodu svědomí i pro jinak bezprávné poddané. Po bitvě na Bílé hoře r. 1620 následoval v českých zemích zákaz existence všech církví kromě římskokatolické. Ze země byla proto nucena odejít řada osobností včetně Jana Amose Komenského, posledního biskupa Jednoty bratrské. Dne 13. října 1781 vydal císař Josef II. Toleranční patent, jímž poskytoval trpění dvěma evangelickým církvím, luterské a kalvínské. Až v roce 1861, po vydání Císařského patentu, dosáhly evangelické sbory právního uznání a mohly tak mj. stavět i kostely s věží. Po vyhlášení Československé republiky v r. 1918 bylo schváleno spojení církví luterské a reformované v jedinou Českobratrskou církev evangelickou, vědomě navazující na českou reformaci.

Písemné materiály, speciální informační systém a DVD, vydané v rámci tohoto projektu, mapují památky reformace a jejího odkazu od nejstaršího období do současnosti v rámci celé České republiky.

Součástí projektu pro širokou veřejnost je i možnost zprostředkovat doprovodné služby související s návštěvou památek – ubytování, kulturní a společenské akce. Partnerem projektu je Ekumenická rada církví v ČR.

Více informací najdete také v Informačních centrech v Praze, Brně, Telči, Velké Lhotě u Dačic, Mariánských Lázních, Karlových Varech a Herlíkovicích-Strážném a na webových stránkách.

www.pamatky-cz.eu

Prezentační materiál byl vytvořen v rámci realizace projektu „Zachování odkazu památek reformace a jejich zpřístupnění široké veřejnosti“. Projekt byl spolufinancován ze zdrojů Evropské unie, v rámci Integrovaného operačního programu, prioritní osa 4, oblast podpory 4. 1. – Národní podpora cestovního ruchu, v rámci cílů Konvergence a Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost.



EVROPSKÁ UNIE
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
ŠANCE PRO VÁŠ ROZVOJ



dědictví
reformace

TOLERANČNÍ PAMÁTKY VYSOČINA



VESELÍ

ODKAZ PAMÁTEK REFORMACE

Prezentace kulturního dědictví odkazu reformace

www.pamatky-cz.eu



Českobratrská církev evangelická
Jungmannova 9, 111 21 Praha 1
www.e-cirkev.cz



HORNÍ DUBENKY



STRMĚCHY



DAŇKOVICE



KRUCEMBURK



JIMRAMOV



STRMĚCHY



DAŇKOVICE



SÁZAVA



NOVÉ MĚSTO NA MORAVĚ



MORAVEČ



SNĚŽNÉ



VELKÁ LHOTA U DAČIC



MORAVEČ



HORNÍ KRUPÁ



SNĚŽNÉ